

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Müslüman Arnavutluk'un haftalık bülteni Muştu'nun yirmiyedinci sayısı ile merhaba diyoruz.

Bültenimize Kur'anı Kerim'in Arnavutça meali ile başlıyoruz. Meal Bakara Suresinin 79 - 90. ayetlerini içeriyor.

Balkan Sempozyumu'nda Makedonya İslam Birliği Süleyman Recebi tarafından sunulan tebliğ sempozyumuyla ilgili olarak yer verdiğimiz ikinci çalışma.

'Arnavutluk'ta Komünizm Sonrası Dinlerin Yayılması' dokuzuncu bölümü ile devam ediyor.

Çameria bölümünde bu hafta "Dosja e zezë e Greqisë, 1912-2007" isimli Arnavutça çalışmanın üçüncü bölümünü sunuyoruz.

Gürkan Biçen tarafından kaleme alınan Balkan Notları – Arnavutluk isimli gezi notları da son bölümü ile yer alıyor.

Bültenimiz, şimdi var olmayan, Atina Camii'nin nostalik bir fotoğraf ile sona eriyor.

Hepinize hayırlar dilerken gerek bülten çalışmamıza ve gerekse www.muslumanarnavutluk.com sitesine yönelik müspet – menfi görüşlerinizi info@muslumanarnavutluk.com elektronik posta adresine gönderebileceğinizi hatırlatmak isteriz.

Selam ile...

A PO NGONI TURK E VLLA

SHEJH ABDUL MALIK HILMI
(1865 – 1928)

A po ndigoni turk e vlla
me fol bejte skom sevda
teri madh fort na ka ra
çoni durt gjithë bojme dua.

Zoti na hjek kto bela
ni her turku drit me pa
ton hajratet na kan ra
dert nuk kemi mjer te na

Ter ne zember na ka ra
dro pej zotit kurkush ska
erdh kolera serbija
naj hoq haku shejtnija.

Opet dermend nuk na ra
lypim fursat per serma
n'veti s'erdham opet na
sexhde zotit per me ba

Me gzu shejtin evlija
Pejgamberin mustafa
mos fol mo ti Hilmija
kaj te haku pa ja da.

Ja Allahu ja Mevla
ty te bojim shume rixha
pej madhnije mos mem da

është nga All-llahu!, e për të arritur me te një fitim të paktë, pra është shkatërrim i madh për ta çka shkruan duart e tyre dhe është shkatërrim i madh për ta ajo çka fitojnë.

80. Ata edhe thanë: “Neve nuk do të na kapë zjarri vetëm për disa sitë të numëruara!”

Thuaj: “A mos keni marrë prej All-llahut ndonjë premtim, e All-llahu nuk e thyen premtimin e vet, ose jeni duke thënë për All-llahun atë që nuk e dini?”

81. Po, (do të ju kapë zjarri) ai që bën keq dhe që e vërshojnë gabimet e tij, ata janë banues të zjarrit, aty janë përgjithmonë.

82. E ata që besuan dhe bënë vepra të mira, ata janë banues të Xhennetit, aty janë përgjithmonë.

83. (përkujtoni) Kur Ne morëm zotimin e bijve të Israilit; mos adhuroni tjetërkë, përveç All-llahun, të silleni mirë ndaj prindërve, ndaj të afërmëve, ndaj jetimëve, ndaj miskinëve⁴⁷ (të varfërve) dhe njerëzve u thuani fjalë të mira; falnie namazin dhe jepni zeqatin, e pastaj ju e thyet zotimin dhe përveç një pakice prej jush, ia kthyet shpinën zotimit.

84. Dhe kur morëm zotimin tuaj që të mos derdhni gjakun tuaj, të mos dëboni vetën tuaj nga vendi juaj, e ju e pranuat, ndaj dëshmonie.

85. Pastaj qe, ju jeni ata që mbytni njëri-tjetrin, i dëboni disa prej jush nga vendi i tyre

duke bashkëpunuar kundër tyre si është mëkatë e padrejtë, e nëse ata bien te ju në robëri, ju jepni kompensim për (t'i liruar) ata, e dëbimi i tyre nga vendi është i ndaluar për ju. A e besoni një pjesë të librit, e tjetrën e mohoni? Ç'mund të jetë ndëshkimi ndaj atij që punon ashtu prej jush, pos poshtërim në jetën e kësaj bote, e në ditën e gjykimit ata hidhen në denimin më të ashpër. All-llahu nuk është i pakujdesshëm ndaj asaj që veproni ju.

86. Të tillë janë ata, që e vlerësuan jetën e kësaj bote mbi botën tjetër, andaj atyre as nuk do tu lehtësohet dënimi, e as që do të ndihmohen ata.

87. Ne i patëm dhënë Musait librin dhe pas tij patëm dërguar shumë pejgamberë. Isait,

birin të Merjemës i dhamë argumente (mrekulli) dhe e fuqizuam me (xhibrillin) shpirtin e shenjtë. E saherë që u erdhi ndonjë i dërguar me çka nuk u pëlqeu juve, a nuk u bëtë kryelartë dhe disa prej tyre i përgënjeshtruat e disa i mbytët?

88. E (jehuditë e kohës së Muhammedit) thonë: “Zemrat tona janë në këllëf!” Jo, por për shkak të mosbesimit të tyre, All-llahu i ka mall-kuar, andaj pak janë që besojnë (ose: pak send besojnë).

89. E kur u erdhi atyre prej All-llahut libri (Kur'ani) që është vërtetus i atij, që e kishin

pranë, e që para se t'u vinte e kërkonin ndihmën e tij kundër mosbesimtarëve, e mohuan atë (Muhammedin) që e njihnin, kur u erdhi. Pra mallkimi i Allahut qoftë kundër mosbesimtarëve!

90. E shëmtuar është ajo për çka ata e shitën vetvetën. Atë që e shpalli All-llahu të mos e besojnë nga zilia, për shkak se All-llahu nga mirësia e Tij t'i shpallë atij që dëshiron nga robët e vet. Andaj merituan zemërim mbi zemërim (gazep mbi

Makedonya'da Müslümanların Dinî Yaşayışının Organize Edilmesi

Süleyman Recebi

Makedonya İslam Birliği Başkanı
Reis Ul Ulema

(İHH tarafından 18 – 19 Ekim 2008 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Balkan Sempozyumunda sunulan bu tebliğ Sempozyum Kitabından alınmıştır.)

Giriş

Balkanlarda ve bu çerçevede bugünkü Makedonya Cumhuriyeti'nde Müslümanların dinî yaşayış, Osmanlı'nın bu bölgelere gelmesinden itibaren başlamıştır. Osmanlı'nın Balkanlarda hâkimiyet kurmasıyla birlikte, İslam dini yerli halkın bir bölümü tarafından kabul görmüş ve zamanla yaygınlaşmaya başlamıştır. Osmanlı, dinî hayatın düzenlenmesi konusunda büyük bir hassasiyet göstermiş, bölgedeki Müslümanların dinî ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla buralarda cami, medrese ve benzeri yapılar inşa etmiştir.

Osmanlı'nın bu topraklardan çekilmesinden sonra, askerî anlamda savunmasız kalan bölge Müslümanları çok derin acılar yaşamış; siyasi, toplumsal, ekonomik, eğitim gibi akla gelebilecek her alanda haksızlıkların yaşandığı, temel hak ve hürriyetlerin sonuna kadar ihlal edildiği karanlık bir döneme girilmiştir. Daha yakın dönemde ise, özellikle Müslümanlara karşı bir baskı rejimi olarak telakki edilen komünizmin sebep olduğu sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Bölgede komünizmin çöküşü ve demokrasinin tesis edilmesi herkesten çok Müslümanları sevindirmiştir.

Fakat, demokrasiyi büyük bir özlemle bekleyen Müslümanların sevinci pek uzun sürmedi. "Ara dönem" veya "geçiş dönemi" olarak da adlandırılan bu

dönemde Müslümanlar eğitim, işsizlik, vatandaşlık, el konulan mallarının geri verilmesi gibi temel konularda gasp edilmiş haklarının iade edilmesi için çok zor şartlar altında mücadele vermeye başladılar.

Makedonya Müslümanlarının dinî hayatını organize etmekle yetkili yegâne kuruluş olan Makedonya İslam Birliği, hem eski tek partili sistemde hem de demokratik sürece geçildikten sonraki dönemde toplumsal alanda ortaya çıkan yeni dinamik şartlar altında, Müslümanların dinî yaşayışını organize etme konusunda büyük gayretler sarf etmektedir.

Makedonya Müslümanlarının dinî yaşayışının kısa tarihçesi

Osmanlı hâkimiyeti döneminde, bu topraklarda Müslümanların dinî yaşayışı doğrudan doğruya İstanbul'da bulunan Şeyhülislamlık makamı tarafından idare ediliyordu. Fakat Balkan savaşlarından sonra ve özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra, bu topraklarda Müslümanların dinî yaşayışı, Bosna- Hersek'in başkenti Saraybosna'da merkezi bulunan dinî idare tarafından organize edilmeye başlandı. Makedonya İslam Birliği, hem Krallık Yugoslavya'sında hem de Sosyalist Federatif Yugoslavya döneminde Saraybosna'daki İslam Birliği Riyaseti'nin bir bölümü olarak faaliyet gösterdi.

Gerek monarşi döneminde gerekse tek partili sistem döneminde eski Yugoslavya idaresi, her fırsatta Müslümanların dinî yaşayışına müdahale ederek değişik şantaj, ayrımcılık, siyasi oyunlar ve haksızlıklar yapmak suretiyle bölgede İslam'ın rahatça gelişmesine ve yaşanmasına engeller çıkarmıştır. Komünizm döneminde genel olarak dine karşı yürütülen amansız savaştan sadece Müslümanlar zarar görmüştür. Bu dönemde, "din düşmanlığı" adı altında, ayrımcılık yapılarak yalnızca Müslümanlar hedef seçilmiştir. O günlerde, eski Yugoslavya'nın bir parçası

olan Makedonya Cumhuriyeti, bu tür antidemokratik yasaların, projelerin ve siyasi oyunların Müslümanlar üzerinde denendiği bir yer olarak seçilmişti.

Bu gayrı insani ve gayrı medeni uygulamalar neticesinde Makedonya Müslümanlarına ait birçok değer yok edilmiş, vakıf malları devlet eliyle talan edilmiş, özellikle şehirlerde camiler ve benzeri dinî yapılar olmadık bahanelerle yerle bir edilmiştir. Bunlara ek olarak, Müslüman nüfusun artmasını önlemek amacıyla değişik projeler üretilmiş, Müslümanların evlerini çevreleyen avluların çevre duvarları yıkılmış, yeni camiler veya dinî yapılar için inşaat izinleri verilmemiş, camilerde Kur'an kurslarının düzenlenmesine izin verilmemiş, bu kursların açılmaması için öğretmenler aracılığıyla çocuklara ve velilerine baskılar uygulanmış, ezanı Muhammediye'nin minarelerde hoparlörle okunmasına izin verilmemiş, din görevlileri istihbarat mensupları tarafından hiçbir gerekçe gösterilmeksizin sorguya çekilerek baskı altında tutulmuş ve buradaki Müslüman halkın ana dilinde eğitim görmesi engellenmiştir.

Müslümanlara karşı uygulanan tüm bu sistematik baskılara rağmen Makedonya İslam Birliği, zikredilen bütün olumsuz şartlar altında, kurum ve kuruluşlarıyla birlikte Müslümanların dinî yaşayışını ayakta tutmaya, onu yaygınlaştırmaya ve geliştirmeye olağanüstü bir gayret göstermiştir.

Bu son derece olumsuz şartlar altında dinî konularda başarılı çalışmalar yapabilmeyi tek yolunun eğitimli dinî kadrolar yetiştirmekten geçtiğine inanılıyordu. Ancak Makedonya'da lise ayarında dinî tedrisat veren bir okulun olmaması nedeniyle bu kadrolar Priştine, Saraybosna ve yurt dışındaki medreselerde öğrenim görüyordu. Bu kişilerin Makedonya'da yetiştirilmesi gayesiyle 1979 yılında Makedonya İslam Birliği, Üsküp'te İsa Bey Medresesi (İmam-Hatip Lisesi)'nin

açılması girişimini başlattı. Verilen uzun ve zorlu bir mücadeleden sonra, Üsküp'e bağlı Kondova köyünde bir okul binası inşa edilerek 1984/85 eğitim öğretim yılında faaliyete başlandı. Erkek öğrencilerin yatılı olarak eğitim gördüğü bu medresede eğitim ücretsizdir.

Makedonya İslam Birliği'nin çok önem verdiği bir diğer faaliyeti de, dinî literatürün basılması ve geniş halk kitlelerine ulaştırılıp yaygınlaştırılması konusunda yürüttüğü çalışmasıdır. Bu konuyla ilgili temel eserler, genel olarak Saraybosna'da basılıp Makedonya ve Yugoslavya'nın diğer bölgelerine gönderilmeye başlandı. Ayrıca, Kur'an kursları ve din eğitimine de büyük önem veren Makedonya İslam Birliği, hem devletin ilgili kurumları hem de Müslüman etnik topluluklarına ait "aydınlar" tarafından çıkarılan büyük engellere rağmen, bu konuda da başarılı çalışmalar yapmıştır.

Çok partili sistemde Müslümanların dinî yaşayışı

Eski Yugoslavya'nın dağılması ve bunun akabinde bağımsız Makedonya Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, Yugoslavya İslam Birliği Riyaseti'nden ayrı olarak Makedonya İslam Birliği kuruldu. 1994 yılında kabul edilen yeni anayasayla Makedonya İslam Birliği bağımsız bir din kuruluşu olarak faaliyet göstermeye başladı.

Bu yeni yapılanma içinde Makedonya İslam Birliği'nin tüzüğünde de belirtildiği üzere, Birlik, bu topraklarda daha önceki dönemlerde faaliyet gösteren diğer İslami birliklerinin bir devamı niteliğinde olduğunu kabul etmektedir. Buna göre, Makedonya İslam Birliği, tarihi seyir içinde burada faaliyet göstermiş olan diğer İslami birliklerin bütün menkul ve gayrimenkul mal varlığını da varisi olmuştur.

Değişik etnik mensubiyetlere ait olan Makedonyalı Müslümanlar, yegâne dinî kuruluşları olan Makedonya İslam Birliği etrafında organize olarak dinî yapıyı sürdürmeye devam etmektedirler. Makedonya İslam Birliği, ülke genelinde yaşayan bütün Müslümanların dinî yaşayışını en iyi şekilde organize etmeye, İslami değerlere sahip çıkmaya ve Müslümanları maddi ve manevi değerlerine zarar verecek bütün olumsuzluklardan korumaya azami ölçüde gayret göstermektedir. Makedonya'daki Müslümanların Arnavut, Türk, Torbeş (Pomak), Boşnak ve Roman gibi farklı etnik topluluklara mensup oldukları nazarı dikkate alınır, Makedonya İslam Birliği'nin çok uluslu bir yapıya sahip olduğunu söylemek de mümkündür.

Makedonya'nın bağımsızlığından sonra Makedonya İslam Birliği de, özellikle 1994 yılında kabul ettiği yeni tüzüğü sayesinde bağımsız bir dinî kuruluş olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. bağımsız bir kuruluş olarak Makedonya İslam Birliği görev ve yetkilerini tüzüğünde belirlemiştir. bağımsız olarak kurulan bu kuruluş, aynı zamanda tarihi seyir içinde bu topraklarda faaliyet göstermiş olan önceki İslam birliklerinin mal varlıklarının varisi olmaya da hak kazanmıştır. Bu hak, İslam Birliği'nin tüzüğünde de çok açık ve net bir biçimde belirtilmektedir. Buna paralel olarak Makedonya İslam Birliği, Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimiz (a.s.)'in sünneti ve tevarüs edilen ortak kültür değerleri doğrultusunda, millî mensubiyet farkı gözetmeksizin, Makedonya Müslümanlarının ülke içinde ve ülke dışında geçici olarak yaşadıkları yerlerde dinî hayatlarını organize etmek ve onların menfaatlerini korumakla yükümlüdür.

Makedonya İslam Birliği'nin organizasyon şekli

Makedonya İslam Birliği'nin yönetim organları; müftülükler, riyaset, reisu'l ulema ve meclisten oluşmaktadır.

Müftülükler: İslam Birliği'nin temel organıdır. Makedonya genelinde 13 müftülük mevcuttur.

İslam Birliği Riyaseti: İslami meseleler hakkında karar verme yetkisine sahip olan organdır.

Reisu'l Ulema: İslam Birliği organı ve birliğin başkanıdır. Makedonya Müslümanlarının dinî bütünlüğünü temsil etmektedir.

İslam Birliği Meclisi: İslam Birliği'nin en yüksek hukuki ve finansal organını teşkil etmektedir. Müftülüklerin temsilcileri ile İslam Birliği'nin diğer organlarının yöneticilerinden oluşan meclis, toplam 27 üyeden müteşekkildir. Bunlara ek olarak İslam Birliği'nin eğitim-öğretim müessesleri de mevcuttur.

Bunlar; Üsküp İsa Bey Medresesi ile Üsküp İslami Bilimler Fakültesi'dir.

a) Üsküp İsa Bey Medresesi (İHL): Bu eğitim müessesesi, 1984/85 öğretim yılında faaliyete başlamış ve 1988/1989 öğretim yılında da ilk mezunlarını vermiştir. Medrese, kuruluşundan bugüne kadar bu topraklarda yaşayan Müslümanların dinî yaşayışında büyük bir görevi başarıyla yerine getirmiş ve genç nesillerin eğitimine önemli katkı sağlamıştır. Buradan mezun olan kadrolar, profesyonel görevlerini yerine getirmek ve İslami değerleri muhafaza etmek üzere ülke genelinde değişik camilerde imam, vaiz, muallim gibi vazifelerle hizmet sunmuşlardır. Makedonya İslam Birliği, doğu Makedonya'da yaşayan Müslümanlara hizmet vermek amacıyla gerekli kadroların yetiştirilmesi için yalnız erkek öğrencilerin öğrenim göreceği Üsküp İsa Bey Medresesi'nin bir şubesini 2005/2006 eğitim-öğretim yılında İştip kasabasında da hizmete açmıştır.

Türkiye'den bir sivil toplum kuruluşunun maddi katkılarıyla inşa edilen ve hâlen masrafları karşılanan bu okul, faaliyetlerine çok modern şartlarda devam etmektedir. İslam Birliği, Müslümanların dinî yaşayışında ve genel olarak toplum için hanımların eğitilmesinin ne kadar önemli olduğunun bilincinde olarak, sadece kız öğrencilerin eğitim göreceği Üsküp İsa Bey Medresesi'nin şubelerini Kalkandelen, Üsküp ve Gostivar şehirlerinde faaliyete geçirmiştir. Bu şubelerin faaliyete geçirilmesi, Makedonya'da lise öğreniminin mecburi hâle getirildiği zamana denk gelmektedir. İslam Birliği'nin böyle bir girişimde bulunmuş olması da bu durumda çok isabetli bir karar olarak telakki edilmektedir.

b) Üsküp İslami Bilimler Fakültesi: Bu yüksek öğrenim müessesesi, 1997/1998 öğretim yılında faaliyete başladı. Aslında böyle bir müesseseye çok daha önceleri, İsa Bey Medresesi'nden ilk nesil talebelerin mezun olmaya başlamasından itibaren büyük ihtiyaç duyuluyordu. Uzun yıllar verilen zorlu mücadelelerden sonra, ancak Ocak 1995 yılında fakültenin inşaat izni temin edilerek binanın temeli atıldı ve yukarıda zikredilen öğretim yılında fakülte hizmete girdi. Üsküp İslami Bilimler Fakültesi, erkek öğrencilerin yanı sıra, lise öğrenimlerini tamamlamış olan kız öğrencilere de hizmet vermektedir. İslami Bilimler Fakültesi, sahip olduğu öğretim kadrosu, çalışma programı ve müfredatıyla, bilinçli ve eğitilmiş nesillerin yetiştirilmesinde önemli katkılar sunmaya devam etmektedir. Özellikle yakın geçmişte Makedonya Meclisi'nde, yüksek dinî eğitim kurumları konusunda çıkarılan yeni yasalar, İslami Bilimler Fakültesi'nin konumunu ve statüsünü daha da güçlendirmiştir. Bu yasaya göre, İslami Bilimler Fakültesi bu (2008/2009) öğretim yılından itibaren resmen akredite olmuş ve Kalkandelen Devlet Üniversitesi'yle bir iş birliği protokolü imzalayarak eğitim kadrosunu güçlendirme imkanı bulmuştur.

İslami Bilimler Fakültesi, yurt dışında da bazı üniversitelerle iş birliği protokolleri imzalayarak ufkunu daha da genişletmeyi başarmıştır. İslami Bilimler Fakültesi'nden bugüne kadar çok sayıda talebe mezun olmuştur. Bu mezunların çoğu imam, müderris, muallim gibi görevlere getirilerek Müslümanlara hizmet sunmaktadırlar. İslami Bilimler Fakültesi dâhilinde İsa Bey Kütüphanesi de faaliyet göstermektedir. Osmanlı idaresi dönemindeyken bu kütüphane Balkanların en zengin kütüphanesi olarak biliniyordu. İslam Birliği, bu kütüphaneyi yeniden faaliyete geçirmek gayesiyle 1970 yılında bir girişim başlatmış, Makedonya genelinde kitap ve özellikle eski eser toplama çalışmaları gerçekleştirmiştir. Yapılan bu saha çalışması neticesinde toplanan eserler arasında Arapça, Osmanlıca, Farsça yazma eserlerin yanı sıra daha yeni dönemlerde basılan İngilizce, Fransızca, çağdaş Türkçe vb. dillerde çok sayıda eser bulunmaktadır.

İslam Birliği'nin dinî yapıları

Hiç şüphesiz Müslümanların yaşayışının merkezinde namaz ibadetinin toplu olarak eda edildiği camiler yer almaktadır. Bu hakikatten hareketle Makedonya İslam Birliği, Müslüman halkın yaşadığı en ücra yerlerde dahi camiler inşa etme çabası içinde olmuştur. Çünkü, Osmanlı'nın bu topraklardan çekilmesinden sonra camiler, gayrimüslim idarecilerin hedefi hâline gelmiş ve büyük ölçüde tahrip edilmiş veya tamamen yıkılmıştır.

Bugün Makedonya genelinde 600'den fazla cami aktif hâlde olup ibadete açıktır. Bunlara ek olarak Makedonya'da 20 türbe ve 20 de tekke bulunmaktadır. Bu dinî yapılardan 40'tan fazlası tarihi eser konumunda olup kanun koruması altındadır. Bugün ayakta kalan bu eserlerin çoğu, İslam mimarisinin ve kültürünün altın çağı olarak nitelendirilebileceğimiz 15. ve 16. asırlarda inşa edilmiştir. Hemen her camide, çocukların ve gençlerin dinî eğitim

gördüğü ve Kur'an tedrisatı yaptığı mektepler faaliyet göstermektedir.

İslam Birliği'nin vakıf malları

Makedonya İslam Birliği'nin faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için önemli bir maddi kaynağı teşkil eden millileştirilmiş vakıf mallarının büyük bir bölümü, bütün çabalara rağmen maalesef hâlen Birliğe iade edilmemiştir. Söz konusu vakıf mallarının iadesi işlemlerini takip etmek üzere İslam Birliği bünyesinde özel bir ekip kurulmuş olup bu ekip, devlet ve hükümet yetkilileriyle sürekli irtibat hâlinindedir.

Gelecekte Müslümanların dinî yaşayışı

Toplumsal ve teknolojik alanda baş döndürücü gelişmelerin meydana geldiği günümüz dünyasında, dinî yaşayışın da çağdaş gelişmeler karşısında yeni gereksinimlere ihtiyacı vardır ve bunlara ayak uydurma zorunluluğu da kaçınılmazdır. Makedonya'da gelecekte Müslümanların yaşayışını organize etmek açısından aşağıda belirttiğimiz hususların önem arz ettiğini düşünmekteyiz: - Din dersinin resmî okullara dâhil edilmesi ki, bu öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarının besinci sınıflarında din dersi okutulmaya başlandı. Makedonya İslam Birliği, bu dersi okutacak yaklaşık 100 ilahiyatçı öğretmenin listesini eğitim Bakanlığı'na sunmuş bulunuyor.

- Genç nesillerin eğitilmesi ve İslam Birliği'ne bağlı din eğitim müesseselerinin çağdaş eğitim sistemi prensiplerine göre uyarlanması.

- Millileştirilmiş vakıf mallarının iade edilmesi.

- Dinler arası diyalogun sağlanması için Makedonya'daki diğer din birlikleriyle iş birliği yapılması.

- Balkanlarda diğer kardeş din birlikleriyle ve özellikle Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'yla yakın iş birliği içinde bulunulması.

- İslam Birliği bünyesinde basın-yayın kuruluşlarının kurulması ve elektronik medya iletişim merkezinin tesis edilmesi.

Dinî literatürün basılıp geniş kitlelere ulaştırılması.

- Kışla, hastane, cezaevi vb. yerlerde Müslümanların dinî vecibelerini yerine getirebilmeleri için gerekli şartların sağlanması.

- Maddi imkânsızlıklar yüzünden yurt dışına çalışmak için gitmiş olan gençlere Makedonya'da iş imkanı sağlanması (geçim sıkıntısı yüzünden Müslüman gençlerin büyük bir bölümü AB ülkelerine göç etmiştir).

- Müslüman ahalinin doğum oranının artırılması için teşvik edilmesi.

Sonuç olarak

Makedonya'da dinî yaşayış çok iyi organize edilmiş olup sürekli gelişme gösteren bir seyir izlemektedir. Eski ateist sistemde dine karşı yapılan baskıların ve olumsuz propagandaların ortadan kalkmış olması, bugün Müslümanların düşünce yapılarında olumlu gelişmelerin meydana gelmesine vesile olmuştur. Bu yeni demokratik şartlardan istifade ederek, gün geçtikçe yozlaşan ve ahlaki açıdan dejenere olan modern dünya insanının içine düştüğü çıkmazdan kurtulmasının tek yolunun İslam olduğunu ispat etme fırsatı ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, fuhuş, insan ticareti, cinsel sapmalar vb. tehlikeler, global dünyayı felakete sürükleyen etkenlerdir. Bu yüzden, Müslümanlar olarak elimizdeki bu fırsatı çok iyi değerlendirmemiz gerekmektedir.

ÇAMERIA GÜNLERI YAKLAŞIYOR **27 Haziran Çameria Soykırım Günü**

Dosja e zezë e Greqisë, 1912-2007 **3.Bölüm**

Përplasja e shifrave, 1921

Ekziston një incident i përhershëm mes Greqisë dhe Shqipërisë për sa i përket çështjes së numrit të minoritarëve që ekzistojnë në Shqipëri. Greqia pretendon dhe vazhdon të këmbëngulë se në territorin shqiptar janë mbi 400 mijë grekë. Ndërkohë në Departamentin e Shtetit Amerikan kjo shifër është rreth 200 mijë. Ndërsa në bazë të regjistrimit të bërë nga shteti shqiptar, në mars të vitit 1921, ky numër ka qenë 33.313. Sidoqoftë ky numër, sipas statistikave, nuk ka arritur asnjëherë të kalojë shifrën 50 mijë.

Shkëmbimi i çamëve me turq, mars 1923

Përcaktimi i kufijve të Shqipërisë, i ndërprerë me 1913 nga Lufta e I-rë Botërore dhe rinisur me 1919, la jashtë territorit rajone të banuara nga shqiptarë, Çamërinë dhe Kosturin. Traktati i Lozanës nënshkruar me 1923, parashikonte shkëmbimin e popullsisë greke dhe turke, për të zgjidhur kështu një problem të dy vendeve. Tragjikisht Greqia konsideroi si myslimanë turq banorët e Çamërisë dhe mbi 6800 çam u shpërngulën me forcë. Një pjesë e tyre preferoi të vinte në Shqipëri.

Vrasja e Gjeneral Tellinit, 23 gusht 1923

Gjenerali italian Tellini së bashku me Riza Kolonjën dhe përfaqësues të palës greke u caktuan nga Konferenca e ambasadorëve për të vendosur kufijtë mes Shqipërisë dhe Greqisë. Ushtaraku italian u akuzua nga qeveria greke se po mbështeste pretendimet e Shqipërisë. Në ditë kur vendoseshin piramidat kufitare në Kakavijë, Tellini vritet së bashku me katër ushtarë në rrugën Janinë-Kakavijë. Qeveria

greke e dënoi vrasjen, por fajtorët nuk u gjendën asnjë herë.

Fan Noli për Çamërinë 22 gusht 1924

Zhvillimet në Çamëri e detyruan qeverinë Shqiptare të ngrejë çështjen në Lidhjen e Kombeve. Kryeministri Fan Noli në një seancë për Shqipërinë denoncoi hapur masakrat e ushtarëve grekë në jug të vendit. Ai kërkoi që të mos kryhej ndërrimi i popullsisë dhe çamët të mos silleshin në Shqipëri pasi nuk kishte vend ku të sistemoheshin. E vetmja zgjidhje, thotë Noli, është që çamët të vendosen në tokat e minoritetit grek në Gjirokastër dhe këta të fundi të shkojnë në Greqi.

Incidenti mbretëror, prill 1939

Greqia ishte i vetmi vend që mund t'i siguronte mbretit Zog një largim të shpejtë pas pushtimit fashist. Kryeministri Metaksa e pranoi familjen mbretërore të kalonte në Greqi. Por ndërsa mbreti, mbretëresha dhe princi niseshin me tren nga Follorina rreth 500 ushtarë hipin në tren dhe kërkuan çarmatimin e shoqëruesve të mbretit. Në kujtimet e saj, Mbretëresha Geraldinë shkruan se Greqia kish një plan për ta izoluar familjen mbretërore në një ishull të Greqisë si garanci për marrëveshjet që kish me Italinë. Sipas saj vetëm gjendja e rëndë shëndetësore e princit Leka bërë që grekët të mendoheshin për pasojat që mund t'u sillte vdekja e një princi në tokën e tyre.

Internimi i burrave çam, 4 gusht 1940

Pas shpërnguljes dhe terrorit ndaj popullsisë çame, grekët për të evituar protesta ndoqën dhe rrugën e internimeve. Qeveria greke krijoi komisione që përzgjidhnin popullsinë ku veçonin meshkujt që ishin për luftë dhe i internuan në ishujt e humbur të detit Egje. Sipas dëshmimeve, trajtimi i tyre ishte i njëjtë me atë që nazistët u bënë hebrejve. Dhe si për ironi pushtimi gjerman i Greqisë në 6

prill 1941 i liri çamët e internuar, por kur u kthyen në fshatrat e tyre nuk kish mbetur askush.

Shqipëria në Luftën Italo-Greke, 1940

Pak e çuditshme, por lufta Italo-Greke ka nisur pas vrasjes së një shqiptari. Daut Hoxha ishte një nga kapedanët çamë më popullor që luftonte kundër Greqisë. Për kokën e tij Athina kish vënë 500 mijë dhrami. Hoxha u vra nga disa patriotë të paguar nga grekët, dhe Italia e cila kërkonte një shkak e cilësoi këtë si një dhunim të të drejtave çame. Për Italinë ishte një udhëheqës popullor, ndërsa për Greqinë “kryetar i një bande plaçkitëse”

Greçia shpall Ligjin e Luftës, 10 nëntor 1940

Gjatë luftës italo-greke, Parlamenti helen miratoi ligjin 2636/1940 ose siç njihet ndryshe Ligji i Luftës me Shqipërinë, për shkak se vendi ynë u përdor nga Italia për nisjen sulmeve ndaj Greqisë. Më vonë këtij ligji ju shtuan dhe shumë amendamente që kishin të bënin me pronat e çamëve, të cilat kapnin vlerën e 350 milionë dollarëve. Ky ligj u bllokoi pronën gjithë personave grekë me kombësi shqiptare, duke përjashtuar në këtë mënyrë komunitetin çam. Edhe sot ky ligj mban peng çështjen e çamëve.

Vrasja e Xhaferr Ypit, 17 nëntor 1940

Sulmet greke në territorin shqiptar shkaktuan jo pak viktima mes civilëve shqiptarë. Më 17 nëntor 1940, gjatë një bombardimi grek në zonën e Kolonjës, u vra afër fshatit të lindjes, ministri i Drejtësisë së Shqipërisë, Xhaferr Ypi. Patriotët shqiptarë reagueshan, por ushtria greke nuk mbajti përgjegjësi duke e cilësuar si një incident anësor që ishte bërë për shkak të keqlloraritjeve të sulmit.

Protesta e shqiptarëve për pushtimin, 28 nëntor 1940

Pas tërheqjes së forcave italiane, ushtria greke fillon të përparojë në Jug të Shqipërisë, brenda një jave, Korça, Saranda dhe Himara ranë në duart e ushtrisë greke. Gjeneralët i cilësuan këto zona si greke dhe filluan ndëshkimin e popullatës vendase. Nacionalistët shqiptarë organizuan një demonstratë në qytetin e Korçës, ku kërkonin që qeveria greke të njihte integritetin e Shqipërisë. Demonstrata u përpoq që ndalohej nga forcat greke. Në çdo qytet forcat greke hoqën flamurin shqiptar dhe vendosën atë helen.

Shifrat e terrorit çam, 1940

Më shumë sesa incident mund të cilësohet si një luftë. Por nëse në një anë ishin ushtarët grekë, në krahun tjetër ishin civilë të pafajshëm. Ushtria greke vrau në Çamëri 4300 njerëz, rezultojnë të zhdukur 3500 njerëz, u dogjën 102 fshatra, u shkatërruan plotësisht 57 fshatra si dhe 7280 shtëpi. Shumica e njerëzve u ekzekutuan, por pati masakra kolektive ku fëmijët dhe gratë u therën me thika, u dogjën, madje dhe veprime makabre si djegie dhe rrjepje të gjallë të njerëzve. Askush deri më sot nuk ka mbajtur përgjegjësi për krimet. Sipas zyrtarëve greke, u ekzekutuan bashkëpunëtorët me italianët, që në këtë rast paskan qenë edhe gra dhe fëmijë.

Masakra e Napolon Zervës, 25 qershor 1944

Napolon Zerva ishte një nga gjeneralët grekë që bashkëpunoi me pushtuesin gjerman. Këta të fundit i lanë dorë të lirë për masakrat ndaj popullsisë çame. Në fakt masakrat e tij ndaj popullsisë shqiptare do t'i kishin zili dhe gjermanët. Në 25 qershor '44, forcat e Zervës ekzekutuan në mënyrë barbare 2000 çamë brenda një nate në qytetin Paramithia. Viktimat ishin kryesisht gra dhe fëmijë, të cilët u therën me thika dhe u dogjën. Kjo ishte një nga masakrat më të egra të grekëve.

(Devam edecek)

ARNAVUTLUK'TA KOMÜNİZM SONRASI DİNLERİN YAYILMASI VE GELİŞMESİ

9.Bölüm

A- KOMÜNİZMİN BİTİŞİ VE İNANÇLARIN AÇIKTAN BAŞLAYIŞI

Enver Hoxha'nın ölümünden sonra, Arnavutlukta rejim giderek zayıflıyordu. Ülkenin her tarafında artık sıkı, sert bir yönetim yoktu ve ülkeyi yönetenler buna göz yumuyorlardı çünkü dünyanın diğer komünist ülkelerinde “değişim rüzgârları” esmeye başlamıştı ve er ya da geç sıra Arnavutluğa da gelecekti. Sonunda 90'lı yılların başında, üniversite gençlerin önderliğinde Arnavutluk komünizm'e kapısını kapattı ve ilerleme çabalarının temellerini atmıştır. Birbirini takip eden onlarca mitinginden sonra üniversite öğrencileri demokrat partisini kurdular “*Partia Demokratike e Shqiperise*” ve Arnavutluk çoğulcu sistemine geçmeye başlıyordu. Ülkenin cumhurbaşkanı Ramiz Alia sert ve katı bir yol takip etmedi, hatta üniversite gençleriyle görüşerek onların sorunlarını ve görüşlerini dinlemiştir. Komünist sisteminin sonuçları Arnavutluk için çok kötü olmuştu.

Başta bir nesil ateist inancı ile beslenmişti. Okullarda ateizm öğretiliyordu, gençler Marksizm-Leninizm ilkelerine göre bir hayat yaşamaya, kurmaya özendiriliyordu. Okul hayatı, akademik sınıf hep Arnavutluk coğrafi sınırların içinde yapılıyordu çünkü dışarı ile bütün ilişkiler kopuktu. Enver Hoxha'nın meşhur deyişi ile “*Ot de yiyeceğiz, kan de dökeceğiz, kimseye kendimizi ezdirmeyeceğiz*”.

Ekonomik hayat sonuna yaklaşıyordu. Arnavutluk'un diğer yabancı ülkeleriyle ekonomik sahada ilişkisi olmadığı için her şey ülke içerisinde

üretilip, tüketiyordu çünkü Enver Hoxha Arnavutluğu “*Anglo-Amerikan Emperyalizme*” kaptırmak istemiyordu. Dolayısıyla eski teknoloji, içine kapanık ekonomi Arnavutluğu bitirmişti ve bu patlak 1990 yılında gerçekleşecekti.

Din konusunda da durum vahimdi. Din, insanlar için opium olarak nitelendirildi ve dinle uğraşan her insan büyük cezalarla karşılaştı. Dini mabetler kapandı veya müze, hastane, mağaza gibi şeylere dönüştürüldü, dini müesseseler, okullar, vakıflar hepsi kapandı ve devletin eline geçti, din adamları hapislere atıldı. Kısacasıyla, din unsuru kökünden sökülmeğe çalışıldı.

Böylece 1990 yılların başında Arnavutluk, sosyal, siyasi, ekonomik ve eğitim sahalarında demokratik bir yapıya yönelirken din unsuru da diriltmeye, yeniden yapılandırmaya doğru gidiyordu. Bu hareketin başını, daha önceden dini müesseselerde çalışmış veya din adamlarının torunları, aileleri çekiyordu¹.

Artık 45 yıl sonradan Arnavutluk, çetin bir komünist sistemini arkada bırakıp, çoğulcu sisteme atılıp 1991 yılında ilk demokratik seçimlerini yapmıştır.²

Arnavut halkı, komünist sisteminden çektiği en büyük eziyet de dinden mahrum kalmasıdır muhakkak ve her insan, artık dinini rahatça yaşayabileceği sevinciyle gözyaşı dökmüştür. İnsanların, kişinin değer dünyasını oluşturan, onu şekillendiren, ona yön veren din artık herkes tarafından hür bir şekilde, korkmadan, açıktan yaşanabiliyordu. İşkodra şehrinde de ilk cami açıldığı zaman (1991), rivayete göre yaklaşık 50000 kadar kişi katılmıştır ve aralarında o gün orada, Müslümanlarla

¹ Basha, Ali, *İslâmi ne Shqiperi Gjate Shekujve*, s. 214

²

<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/index.html>

beraber Hıristiyanların da katılıp sevindiği söylenmektedir.

Arnavutlukta din mensupları sayısı ile ilgili, 1990 yılında net ve belli bir şey yoktur, sayım de olmamıştır ama 1967 istatistiklere göre %70 Müslüman, %20 Ortodoks ve %10 Katolik bulunmaktadır.³

Tabi ki, komünizmin, dine karşı yürüttüğü bu çetin politikadan en büyük kaybını nüfus olarak en fazla olanlar, yani Sünni Müslüman ve Bektaşiler vermiştir. Bektaşiler tarafından bu konuyu ele alacak olursak, onların iddia ettiği üzere; Arnavutluk Emek Partisi'nin her türlü dinsel pratiği yasakladığı 1967 yılında, Arnavutluk genelinde 120 bin muhip ve derviş toplam 67 dergâhtan nasipliydi.⁴ Müslümanların saflarında da 1939 yılında Arnavutluk genelinde 1667 caminin bulunduğu nakledilmektedir. Bunların yanında 12 medrese ve onlarca gazete, dergi gibi çeşitli yayın organları ve diğer çeşitli dini alt kısımlar ve müesseseler.⁵ Sonuç olarak ta; Arnavutlukta dinlerin, hür bir şekilde, rahatça yaşanacağına dair anayasa maddesi bulunmaktadır ve bu söyle demektir: *"Arnavutluk Cumhuriyeti laik bir devlettir. Devlet, din İnanca saygı duymaktadır ve dinlerin yaşanmasına uygun ortam hazırlamaktadır"*.⁶

B- 1990 YILINDA DİNİ HAYATA GENEL BİR BAKIŞ

Muhakkak ki her milletin en önemli unsurlarını maddi ve manevi etkenler oluşturmaktadır. Bunun özünü din oluşturmaktadır ve bunun ayağı da devlettir. Arnavutluk da maddi tarafından, yani ekonomik, sosyal, siyasi açılarından

3

<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/index.html>

⁴ Küçük, Murat, a.g.e, s, 121

⁵ Basha, Ali, *İslâmi ne Shqiperi Gjate Shekuje*, s, 214

⁶ Basha, Ali, *İslâmi ne Shqiperi Gjate Shekuje*, s, 213

kendini komünizmden, gericilikten ayırırken ve hür iradenin, demokrasinin yoluna devam ederken, milletin özünü, ruhunu, insani değerlerini oluşturan ve düzelten din de hızlı bir şekilde yayılıp, eski dinamiklerini yakalamaya çalışıyordu.

Tabii olarak, Arnavutluk balkanların özünü teşkil etmektedir çünkü Arnavutluk, Kosova, Makedonya ve Yunanistan'da olmak üzere balkanın dört ülkesinde Arnavutlar yaşamaktadır. Bunlardan hariç az sayıda da Slovenya'da, Hırvatistan'da, Karadağ'da, Bulgaristan'da ve Romanya'da da Arnavutlar yaşamaktadır. Dolayısıyla, dünyada yaşayan bütün Arnavutların merkezini Arnavutluk oluşturmaktadır. Bu bağlamda Arnavutlukta olan, gelişen her şey doğrudan dünyada ve özellikle de balkanlarda yaşayan Arnavutları etkilemektedir. Bunun için de Arnavutluk üzerinde, balkanların oluşmasında, balkanlarda istikrar olmasında ve birkaç güç ve ülkenin isteklerine göre bir balkanlar oluşmasında birçok oyunlar ve etkileşimler olmaktadır. Bu ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi manada olduğu gibi en önemlisi olan din konusunda da aynı şey olmaktadır.

Eski kıta, Katolik Avrupa'nın ortasında da Müslüman bir ülkeye tahammül edilemez, taviz verilemezdi. Bunun için de Arnavutluk, komünizmden çıkar çıkmaz, tabiri yerindeyse adeta misyonerler tarafından bir istilaya uğramıştır. Cahil, bir kısmı ateist, taklidi bir iman taşıyan halk da bunlara hazırlıksız yakalanmıştır. İnsanlar dinlerine özlemlerinden dolayı, din ile alakalı olan her şeye itibar gösterip, onu kabul ederlerdi.

Peki, Arnavutlukta, komünizmin çöküşünden sonra dinlerin durumu neydi? Dahası, dinler, bu köklü değişimi nasıl bir potansiyelle, ne şekilde, nasıl idare etmeye çalıştılar? Durumları neydi?

Müslümanlar yenilemeyi en başta,90'li yılların başlarında başlamışlardır. Bunun başını çeken birkaç insan vardı. Metodoloji konusunda, strateji konusunda çok fazla eksiklikler vardı çünkü din adına her şey yasak olan bir ülkede, dışarıya ilişki tamamen kopuk olduğu için kelimenin tam manasıyla bir İslâmi entelektüel sınıf yoktu. Arnavutluk, Avrupa'da olduğu için, diğer Müslüman ülkeler de kendi dertleriyle baş başa iken, buraya bir yardım gelmemiştir maalesef. İlk gelen Arap hayır kurumları da 1993 yıllarında gelmeye başlamışlardır. İş başa geldi diyerek, halk kollarını sıvayarak, o kuru ama güçlü imanlarıyla dinlerini yaşamaya, yenilemeye başladılar. 1991 yılın başlarına doğru, halk kendi maddi yardımlarıyla, ülkenin birçok il, ilçe ve köylerinde camileri restore etmeye, medreselerin yine faaliyete başlamasında katkılarda bulundular. Fakat 1939 yılındaki İslâm ve İslâmi müesseselerin durumunu göz önünde bulunduracak olursak, mevcudiyet, şartlar ve organize konusunda yine çok büyük eksiklikler görülüyordu.⁷ Bektaşî tarikatına mensup olan insanlar da, ancak 1993 yılında toplanarak ilk kongrelerini yapmışlardır. 1991 yılında, Tiran'daki tekke huzur evi olarak kullanırken, demokrasi döneminde yine eski fonksiyona dönüştürülerek hizmete sunuldu ve ilk kongrede Reşat Bardhi Dede Baba Bektaşîlerin başı olarak seçilmiştir.⁸

Katolik saflarında başka bir görüntü karşımıza çıkmaktadır. Arnavutluk demokrasi yoluna girer girmez, buraya ilk gelenler muhakkak İtalyan misyonerleridir. Ülkenin ekonomik açıdaki zayıflığından istifade ederek dinlerini yaymaya başladılar. Eski kilise, manastır ve kateşizm okulların yine eskisi gibi faaliyete geçirmek için çabalamaya başladılar. Katolik misyonerler, 1990 yılların başında çoğunlukla İtalya'dan geliyorlardı.

Ortodokslar de Yunanistan'ın yardımıyla eski dinamiklerine, en kısa zamanda kavuşmaya çabalyorlardı. Ekümenik patrikhanesinden piskopos A. Janullatos hemen Arnavutluğa gönderilmiştir. Onun misyonu de, Ortodoks müesseselerini eski haline döndürmek ve Ortodoks vakıf ve topraklarını, yine eskisi gibi kiliseye kazandırmaktı.⁹

1- Katolik Mezhebinin Durumu

Katolik mezhebi, Arnavutlukta % 10 bir yapıya sahip olmasına rağmen, ülkenin sosyal, politik, ekonomik sahalarında en etkili ve önemli rolünü oynamaktadır.

“Katolik” kelimesi ilk defa M. 107 yılında kullanılmış ve zamanla bu kelimeye farklı manalar yüklenmiştir. Tarihi süreç içerisinde yapılan tanımlamalarda Katolik kelimesi genellikle, yerel cemaatlere karşın kilisenin evrenselliğini, aykırı ve ayrılıkçı inançlar karşısında doğru inancı ve bu inanç ile uygulamaların tarihsel devamlılığını ifade etmiştir¹⁰.

Özellikle de Roma ve Vatikan gözünde Müslüman veya Ortodoks bir Arnavutluk kabullenecek bir şey değildir. Bu hem siyasi hem de dini bağlamda da geçerlidir. Siyasi manada Avrupa, balkanlarda siyasi dengeyi korumak zorundadır. Burada, Rusya etkisini Slav ülkelerin aracılığıyla göstermektedir ve onlara her türlü desteği yapmaktadır. Nitekim balkan Slav ülkeleri “Güney Slavlar” olarak adlandırılmaktadır. Dengeler de, Arnavutluk üzerinde kurulmaktadır çünkü Slavlara bir tek Arnavutluk karşı koymuştur. Tarihte de böyledir günümüzde de öyle.

⁷ Basha, Ali, *İslâmi ne Shqiperi Gjate Shekuje*, s, 216

⁸ Küçük, Murat, a.g.e, s, 122

⁹ http://www.shqiperia.com/tr/besimet_fetare.php

¹⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Yaşayan Dünya Dinleri*, Diyanet yay, Şubat 2007, s,102

Balkanlar üzerinde de başka bir güç dengesi de Türkiye'dir ve Avrupa buna tahammül edemez çünkü İslâm kabullenemez. Bunu başarmak için de Hıristiyan bir Arnavutluk inşa ederek buna karşı koyabilir. Çünkü Arnavutluk, balkanlarda siyasi, coğrafi, demografik dağılım olarak tüm balkanları etkilemektedir.

Ayrıca güçlü bir Arnavutluğu ne balkanlar, ne Avrupa ne de Amerika istemektedir çünkü eğer böyle olursa balkanlarda hem siyasi hem de dini dengeler değişmektedir. Günümüz Avrupa ülkelerin genellikle Hıristiyan demokrat partilerden yönetildiği için Arnavutluk üzerinde her çeşit baskı yapılmaktadır çünkü İslâmi veya Ortodoks bir Arnavutluk Avrupa'ya yaramaz. Onlara göre, Arnavutluk İslâm tarzına göre yönetilirse Avrupa kapıları İslâm tarafından tehlikededir, Ortodoks bir Arnavutluk ise Rusya tehlikesi yine kapıdadır. Bunun için Arnavutluk muhakkak Katolik olmaya mahkûmdur.

Din açısından da, Katolik bir balkanlar için en başta Arnavutluk üzerinde çalışılması lazımdı. II. Vatikan konsili, tüm dinlere karşı bir misyonerlik faaliyetine karar vermişti. Arnavutluk komünist sisteminden çıkar çıkmaz Vatikan, kendi içerisinde yetiştirip, hazırladığı Arnavut misyonerlerini hemen Arnavutluğa gönderip işine devam etmiştir çünkü Arnavut halkı ancak Arnavutlardan etkilenebiliyordu. Böylece 1990'lı yılların başında, komünizm sistemin yıkılmasıyla birlikte Vatikan, Arnavutluğa Fran Mirdita gibi piskoposları göndererek uygun ortamı hazırlamaya başladı. Bu gibi adamlarına Arnavut Katolik din adamları yardım etmiştir. Bunlardan piskopos Mikel Koliqi, piskopos Frano İlia gibi din adamlarını zikredebiliriz.

Bütün bunların zirvesini papanın Arnavutluğu ziyaret etmesi oluşturmaktadır. 1991 yılında

komünizmden çıkmış bir Arnavutluğu 25 Nisan 1993 yılında papa II. Yuhanna Pol tarafından ziyaret edilmiştir. Bu da Arnavutluk'un, Vatikan gözünde nasıl bir değere ve öneme sahip olduğunu gayet açık bir şekilde gösteriyordu dünyaya.¹¹

a. Katolik Mezhebinin Toplum Hayatındaki Yeri

Güneyde Arnavut Alpleri, Puka, Mirdita şehirleri, Lezha bölgesinin kırsal kesimi ve ovasının bir kısmı, İşkodra bölgesinin bir kısmı ve İtalya'nın güneyinde yaşayan Arnavutların büyük bir kısmı Katolik mezhebine bağlı Hıristiyanlardır.¹²

Komünizm sisteminden çıkmış Arnavutluk ekonomik, sosyal, siyasi ve eğitim açısından çok fakir idi. Ülkede hayatın her boyutu bir kriz içerisinde idi. Gençlik ülkede iş bulamadığı için dışarıya çıkma yollarını arıyordu. Hemen kızıl haç Arnavutluğa çeşitli adlar ve misyonerler "Fakirliği Yenme ve Halka Destek" gibi bahanelerle Arnavutluğa sürekli yaymaya başlıyordu. Çeşitli organizasyonlar çıkmaya başladı ve bunların gayesi, onlara göre "fakir Arnavutluğa yardım etmek" idi. Bir manada her Arnavut gencin gönlünde İtalya'ya gitme bir ideal bulunuyordu ve bunun yolu ancak İtalyan organizasyonlardan, Katolik kiliselerden veya din adamlarından geçiyordu. Papanın Arnavutluğu ziyaret etmesiyle, Arnavutluk bunu Avrupa arenasında siyasi bir prestij olarak kullanmak istedi ve böylece Arnavut hükümeti, Avrupa ve İtalya'dan her şeye kapılarını açtılar. Nitekim Arnavutluk'un Slav ülkeleriyle ilişkileri hiçbir zaman iyi olmamıştır, öte yandan Yunanistan ile de aynı şeyi söylemek mümkün. Bu saydığımız nedenlerden dolayı, Arnavutlukta Katoliklik giderek daha önemli oluyordu ve belirleyici bir rol oynuyordu. İnançsız, cahil olan halk da maalesef buna takılarak yer yer

¹¹ <http://www.shqiperia.com/kat/gj1/kid/167.html>

¹² http://www.shqiperia.com/tr/besimet_fetare.php

benimsemiş, bazen taraftarlık, bazen de övmüş bu ilerlemeyi.

Katolik mezhebinin mensuplarının Arnavutluk sosyal hayatındaki önemi belirleyicidir ve bunda devlet de yardımcı olmaktadır. Bütün Arnavutlukta misyoner, kızıl haç, okullar yaparak çeşitli adı, organizasyonlar altında hayatın her safhasına girerek,¹³ Arnavutluk ve Arnavutların zayıf olan ekonomik, siyasal, sosyal, din bilgilerinden istifade ederek bir hegemonya oluşturmuşlardır ve bu çok belirgindir.

Bugün 2007 yılında bile Arnavut olan bazı Avrupa yandaşları (dönmeler), Arnavutluğu bir Avrupa halkı gösterebilmek için din unsurunu kullanıyorlar ve bunu belirleyici yaparak Arnavutluk'un, Hıristiyan bir ülke olduğunu savunmaya çalışırlar. Ağızlarından ne gelirse İslâm ve Müslümanları kötüleyerek Arnavutluk'un Avrupalı bir ülke olduğuna vurguluyorlar ve dolayısıyla Arnavutluk ta, tüm Avrupa halkları gibi Katolik Hıristiyan olmalıdır.

Mesela Arnavutluk'un en ünlü simalarından birisi olan ulusal şair İsmail Kadare şöyle demektedir:”*Katolikler, sayıda az olmalarına rağmen, Arnavutların ilk dinini temsil ediyorlardır. Bunun için onlar, Arnavutluk tarihi ve kültürüyle özdeşirler. Bunun için onlar İskender Bey, rahibe Teresa gibi büyük insan ve simaları, ulusa vermişlerdir. Kısaca, Katolikler, Arnavutluğu Avrupa'ya bağlayan en eski, hiç yıkılmamış köprüdür.*”¹⁴

Katoliklerin Arnavutlukta, sosyal hayatında etkin kılan en etkili unsur de, onların bu ülkenin her tarafında yürüttükleri misyonerlik faaliyetleridir.

b. Katolik Mezhebinin Misyonerlik Faaliyetleri

Arnavutlukta misyonerlik faaliyetlerin en büyük kısmı Katolik mezhebinden yürütülmektedir ve yine Arnavutlukta, 1990 yılından sonra ilk misyonerlik faaliyetleri yine bu çatının altında olmaktadır.

Komünist döneminde, bu mezhebin önemli din adamları ya hapislerde ya da İtalya'da idiler ve sistem yıkılır yıkılmaz bu insanlar Roma'nın yardım ve desteğiyle inançları yenilemek için yola koyuldular. Böyle bir yenileme bütün din ve mezheplerde görülüyordu ama Katolik mezhebinde bu hem daha belirgin hem daha etkiliydi, 1990 yılların başlarından başlayarak bu mezhebin misyonerleri Arnavutluk'un her şehrinde faaliyet gösteriyordu.¹⁵

Bu konularda yapılmış araştırmalar olmadığı için, Arnavutluk genelindeki Katolik mezhebin misyonerliği ile ilgili belli bir şey söylemek mümkün değildir fakat kendi gözlemlerimizle ve insanlardan edinmiş olduğumuz bilgilerle birkaç söz söylemek mümkündür.

İlk olarak, Arnavutluk'un ve Arnavut insanının ekonomik zayıflığını kullanarak belli bir misyonerlik yürütülmektedir. Kırsal kesimlerde, çoğunu Katoliklerin oluşturduğu bölgelerde okul, kreş, çocuk parkı yaparak hemen yanlarında da kilise inşa ederek, kilisenin civarlarında yapılan aktivitelerle çocukların ve halkın ilgisini çekmeye çalışırlar. Bu tür misyonerlikler genellikle Katoliklerin çoğunluk teşkil ettiği bölgelerde yapılmaktadır. Ara sıra bunlara giyim ve yiyecek olarak yardım edilir ve bazılarını da, özellikle de çocukları, kilisenin desteğiyle İtalya'da okumalarını temin ederler.

¹³ <http://www.shqiperia.com/kat/gj1/kid/167.html>

¹⁴ <http://www.albİslâm.com/kadarejambifeneneshqiperi>

¹⁵

http://sq.wikipedia.org/wiki/Besimet_Fetare#Besimet_fetare_pas_vitit_1990

Diğer kısımlarda, büyük şehirlerde, Müslümanların çoğunluk teşkil ettiği bölgelerde ise misyonerlik farklı olmaktadır. Genelde profesyonel dediğimiz kurslar düzenlenmektedirler. Yabancı dil, bilgisayar, müzik kursları düzenleyerek çocuk ve gençlerin ilgisini çekerler ve kurslarda da Katoliklikten bahsederek propaganda yaparlar. Genelde sevgi, barış gibi değerlerin üzerinde durarak, kendi dinlerinin en zayıf noktalarıyla yavaşça kıyaslama yaparak Katolikliğin üstünlüğünü anlatmaya çalışırlar. Çokça piknik, gezi ve benzeri gibi aktiviteler düzenleyerek çocukların ilgisini ve sevgisini kazanarak dinlerini anlatırlar. Diğer başka bir yöntem de yürüyüş, konser, sosyal aktivite, sinevizyon gösterileri düzenleyerek Katolikliği tanıtmaya çalışırlar.

Diğer üçüncü ve en tehlikeli misyonerlik de İtalya'ya çalışmak için giden Arnavutların üzerinde yürütülmektedir. Günümüzde, İtalya'ya çalışmak için giden Arnavutların sayısını bilemeyiz ama bu sayı en az 500 bini bulmaktadır. Bunlar, İtalyan ikametini daha kolay elde edebilmek bazen kilise ve manastırlara yazılıyorlar ve dolayısıyla Hıristiyan olarak gösteriliyorlar. Diğer taraftan da, İtalya'da yaşayan Arnavut aileleri üzerinde yapılan misyonerliktir. Çocukları, okullarda Hıristiyanlık din dersini okumak zorundalar ve bunun sonucunda genç nesillerden dinini değiştiren çocuklar vardır. Bunun nedeni de, ebeveynlerin İslâm dinini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır.

Arnavutlukta Katolik misyonerleri, kendi faaliyetlerini sosyal, siyasi, ekonomi, tıp, medya gibi sosyal hayatın her adımında göstermektedirler. Bunu tarihi manada İskender Bey'den başlatarak günümüzde Aziz Teresa Rahibeye kadar getiriyorlar. Nitekim ülkenin en büyük havaalanının, Tiran'ın en önemli meydanlarından birisinin, Arnavutluk'un en büyük hastanesini adı da Aziz Teresa

Rahibenin adını taşımaktadır. Katolik misyonerlerin önemli misyonerlik müesseseleri de bunun adını taşımaktadır. Mesela “*Qendra Universitare Nene Tereza*” bir üniversite, tıp kompleksidir ve burası Katolik bir müessesedir. Birçok radyo 24 saat Katoliklik hakkında program yapmaktadır, onlarca dergi, gazete yayınlanmaktadır. Birçok çocuk ve genç hizmeti veren okul, kreş, organizasyonlar Katolik mezhebinin Arnavutlukta misyonerlik faaliyetinin uzantılarıdır.

Güncel hayatta, Katolik misyonerler ve din adamları çeşitli kurs, seminer, konferans programlar düzenleyerek dinler arası diyalog simgesi altında (Tolerance Nderfetare = Dinler Arası Hoşgörü) gerekçesiyle Katolikliğin adını Arnavutluk'un her tarafına yayılarak misyonerlik faaliyetlerini günden güne gelişi çoğalmaya çalışmaktadırlar. “*Kisha Ungjillore e Shqiperise*” (Arnavutluk Evanjelic Kilisesi) adı altında bütün bu faaliyetler sürdürülmektedir. Misyonerlik hayatın her alanında olmak üzere Arnavutluk'un her tarafında yayılmış vaziyettedir. Genellikle kuzey Arnavutlukta ve özellikle de Lezha şehri ve onu oluşturan köyler, Katolik mezhebinin misyonerlik faaliyetlerin en önemli bölgesidir.

Arnavutluk'un yeni sahibi Terasa

BALKAN NOTLARI – ARNAVUTLUK

Gürkan Biçen

3.Bölüm

Perrenjas'ta ziyaret ettiğimiz Türk Arnavut Vakfı'nın Tepelena'da da bir şubesi var. Burayı da ziyaret ediyoruz. Tepelena'daki bina güzel bir proje ile inşa edilmiş. Açılışı yakın zamanda yapılmış tertemiz bir yapı. Bir medrese burası. Leskovik'te gördüğümüz kilise ve derslikler gibi bir kompleks. Binanın yanında bir cami var ve binadan camiye içeriden geçiş mümkün. Mutfağı, yatakhaneleri, sınıfları, tuvalet ve banyoları, misafir odaları ile göz dolduran bu mekan, az sayıda öğrenciye hizmet verecek şekilde düşünülmüş. İlk öğrencilerini bu yıl alacaklarını öğreniyoruz kurumun yetkilisi Mustafa Hoxhallaqu'dan. Mustafa Bey, Türkiye'de ilahiyat eğitimi almış bir Arnavut. Akıcı bir Türkçe'si var. Gerek bu vakıf ve gerekse diğerleri tarafından yürütülen medrese faaliyetleri, bu sistemin artı ve eksileri üzerine konuşuyoruz. Gördüğümüz o ki, herkes yerel anlayışı ve hareket tarzını burada da devam ettirme yolunu izliyor. Bunun sağlam bir netice verebileceği noktasındaki endişelerimizi izale etmiyor mevcut durum.

Tepelena Erdebil Camii

Arnavutluk eğitim sistemi tam anlamıyla laik esasa dayandırılmış halde. Bu, ilk ve orta düzeydeki devlet okullarının hiçbirinde dini bilgilere yer verilmediği anlamına geliyor. Ancak devlet müfredatında dini bilgilere yer veren sair

okullara müsaade ediyor. Bu okulların öğrencileri ile genel okulların öğrencileri arasında üniversiteye giriş anlamında bir ayırım yapmıyor. Bu durum anayasal düzeyde garanti altına alınmış. Arnavutluk Cumhuriyeti Anayasası, “Herkes dinini ve inançlarını serbest olarak seçme ve değiştirme hürriyetine sahip olduğu gibi kişisel veya toplu olarak kamusal veya özel hayatında mezhebinde, eğitimde ibadet veya dini ritüellerinde serbesttir.” ve “Herkes eğitim hakkına sahiptir / Mesleki Yüksekokul eğitimi ve üniversite eğitimi ancak kabiliyet şartına bağlanabilir.” maddelerine yer vererek eğitimde laikliğin dini simgeleri kullanmayı engellemek olarak anlaşılamayacağını ifade etmiş. Ancak, ülkede mevcut genel okullarda 200 binin üzerinde öğrenci eğitim alırken medreselerde eğitim gören 2 bin civarındaki öğrenci bu rakamın %1'ine tekabül ediyor. Medreselerin imkanlarının ve eğitim kalitesinin sınırlı oluşu buradan mezun olan öğrencilerin bir çoğunun Arnavutlukta bir üniversite okumasına imkan vermiyor. Ülkede yer alan özel liselerin / kolejlerin fiyatlarının yüksek oluşu orta düzeyde gelire sahip olan ailelerin çocuklarını bu okullara göndermelerine engel olurken, rüştünü ispatlamış kimi özel okullar da çoklukla elit tabakanın çocuklarına hizmet veriyor. Bu okullardan Türkiye menşeli bir kolejlin öğrencilerinin yaklaşık %70'inin Hıristiyan kökenli öğrencilerden oluştuğunu duyduğumuzda şaşırıyoruz. Bu okulun yetkililerinin %70 oranına itirazları olduğunu, öğrencilerinin %40 – 50'sinin Hıristiyan kökenli öğrenciler olduğunu ileri sürdüklerini öğreniyoruz. Ancak Hıristiyan azınlığın herhalde eğitim imkanı bulabileceği bu ülkede kaynakların buraya aktarılması anlaşılmasız geliyor bize. Bu okuldan mezun öğrencilerin Türkçe bilmesi onları Müslüman yapmadığı gibi bir çoğu Avrupa'da üniversite eğitimi alıp bir Hıristiyan olarak Arnavutluk bürokrasisine dönüyor. Bunların bazılarının Müslüman olduğu yönünde geliştirilen argümanın da doğrusu makul

olduğunu düşünmüyoruz. Elbette bireysel olarak İslam'a geçen insanların hikayeleri duyuluyor ama bu, mevcut içinde küçük bir orana tekabül ediyor. İşte, yol boyunca eğitim konusunu konuştuğumuz insanların, Müslümanların, orta sınıf ailelerin çocuklarına hitap eden düşük ücretli özel okullar açmaya yönelmesi ve bir kompleks haline getirecekleri okullarda ağırlıklı olarak Müslüman halkın çocuklarının eğitilmesi hususunda hemfikir olduklarını görüyoruz. Canlarından başka sermayeleri olmayan bu insanlar için bu fikri kendi kaynaklarıyla hayata geçirmek neredeyse imkansız görünüyor.

Rinas havaalanından başlayarak güneye doğru devam eden yolculuğumuz kuzeye yönelmekle sürüyor. Başladığımız noktaya, Tiran'a dönüyoruz. Tiran Arnavutluk'un kalbi. Nüfusun yaklaşık olarak 800 bin ile 1 milyon arasında olduğu söyleniyor. Osmanlı döneminde burası ikinci derecede bir yerleşim birimiyken komünist dönemde önem kazanarak yeniden inşa ediliyor. Tabii Osmanlı'dan kalan ne varsa yıkılarak. Bu sebeple Tiran'da tarih namına hiçbir şey yok diyebiliriz. Tiran meydanının kenarında müze olarak bırakılan Ethem Bey Cami dışında. Komünist dönemde yapılan şehir planına göre şehrin uzak noktalarından başlayan ana yollar Tiran meydanında buluşuyor. O dönemde özel araçların kullanılmadığı ülke için caddelerin hayli geniş olduğunu söyleyebiliriz. Arnavutlar özel araç ile gerçek anlamıyla 1991'den sonra tanışmışlar. Arnavutluk gezisini anlatan bir yabancı bu durumu şöyle özetlemiştir: "Tiran. 750 bin nüfus, 250 bin araç ve bir o kadar ehliyetsiz şoför". Genel olarak yollarda hız sınırı 80 km. Bir çok noktada hız kontrolü olduğunu bilmeniz de fayda var. Zaten size kesinlikle bu yollarda hız yapmamanızı öneririm. Zira, Arnavutluk'ta alkollü içki satışı ve tüketimi son derece yaygın. Herhangi bir bakkaldan istediğiniz tür bir alkollü içki almanız ve onu içerek yola devam etmeniz mümkün. Yollarda sadece hız kontrolü yapılmakta. Ve bu da

kazaları tetiklemekte. Arnavutların yarısının trafik kazalarında öldüğünü fark etmek için fazlaca bir şey araştırmaya gerek yok. Ortodoks Arnavutların kazalarda ölen yakınlarının anısını yaşatmak için kaza mahalline inşa ettikleri anıt mezarların sıklığı bunu anlatıyor zaten. Yollarda o kadar çok anıt mezar görüyorsunuz ki, faraza Tiran ile Kavaja arasında seyrediyorsanız sanki bir mezarlıktan geçiyormuş gibi oluyorsunuz. Tiran ülkenin her anlamda kalbi. Eğitimin, matbuatın, sanayinin, kültürel faaliyetlerin önemli bir kısmı burada toplanmış halde. Buna rağmen şehre günde iki kez su ve en fazla 12 saat elektrik veriliyor. Bu, ülkede su kaynaklarının olmamasından değil bunların kullanılmamasından kaynaklanıyor. Ülkenin her yerinde nehirler akıyor. Mesela Tiran'a yaklaşık 120 km mesafede bulunan İşkodra'da iki nehir birleşiyor. Boşa akıp giden bu suların ne diye sulama ve içme amaçlı kullanılmadığını soruyoruz her düzeyde insana. Aldığımız cevabın müşterek noktası: Rüşvet. Arnavutluk bürokrasisinde rüşvet vermeden hiçbir şey elde edemezsiniz, diyorlar. Baraj kurup işletmek isteyen şirketler de olmuş, anlatılana göre. Ama uygun düzeyde rüşvet vermemişler. Bu anlatılanlar doğru olabilir. Zira, Türkiye'nin Arnavutluk'a çok uygun fiyatla elektrik satmasını rüşvet alamadıkları için engelleyen Arnavut bürokratların hikayesini de dinlemiştim, Türkiye'de. Yeterli yatırımı yapmadığı için Arnavutluk ne kendine yetecek elektrik üretebiliyor ne de çevre ülkelerden satın alabiliyor. Arnavutluk enerji bakanının son açıklaması iç karartıcıydı. O, ülkenin 13 sene daha bu krizi yaşayacağını söylüyordu. Tiran'da bulunan ve kömürle çalışan termik santrali komünistlerden kaldı diye kapatan Arnavutlar bunun yerine yenisini yapamamış haldeler. Tüm bu anlattıklarımın somut karşılığını söyleyeyim: Aracımıza küçük bir elektrik kaynağı yaptırmak için 4 saat boyunca tüm Tiran'ı dolaşıyoruz ve elektriği olan bir atölye bulamıyoruz. Derdimize çareyi

oksijen kaynağı yapma becerisini gösteren bir usta buluyor.

Tiran Belediye Başkanı Sosyalist Parti Lideri Edi Rama. Ortodoks kökenli ve George Soros ile olan yakın ilişkisi ile tanınıyor. Soros'un davetlisi olarak gittiği Fransa'da çıplaklar kampında çekilmiş fotoğrafları Şubat 2007'deki yerel seçimlerden kısa bir süre önce Arnavut basınına düşmüştü. Tiran Belediyesi için yarışan iki ana parti, Sali Berisha'nın Demokratik Partisi (PDSH) ile Sosyalist Parti (PSSH), Ortodoks kökenli adaylar gösterme konusunda ittifak halindeydiler. PDSH'nin bu manevra ile Edi Rama'nın önünü keseceği hesaplanıyordu. Ama bu, nüfusunun %70'ini Müslüman Arnavutların oluşturduğu şehirde Ortodoks adayların toplamda %99 oy almaları gibi garip bir durumu oluşturmuş. DP'nin adayının Tiran Müslümanlarına, seçilmesi halinde cami yapımına izin vereceği yönünde söz verdiği söyleniyormuş, seçim kampanyası boyunca. Bunun orada somut bir anlamı olduğunu söylemem gerekiyor. Tiran'da halen 7 cami mevcut. Şehirde İslam'ı ve Müslümanları temsil etme kabiliyetine sahip görkemli bir cami yok. Mevcut camiler en fazla birkaç yüz kişilik, küçük veya orta büyüklükte binalardan oluşuyor. Bir önceki dönemde de belediye başkanı olan Edi Rama'nın cami yapımına izin vermediği biliniyor. Hatta Edi Rama'nın Arnavutluk Müslüman Toplumu lideri Selim Muca'ya, "Ben burada olduğum sürece cami yapamayacaksınız" dediği yaygın rivayetler arasında. O dönemde, Tabakave Camisine yapıldığı gibi bazı camilere saldırılarak içindeki eşyaların tahrip edildiği, Kur'an-ı Kerimlerin yırtıldığı da olmuş. Yine Tiran'ın demografik yapısının son 10 yıl içinde hayli değiştiği de söyleniyor. Fakir Müslüman halkın iş bulmak ümidiyle Avrupa ve Amerika'ya göç etmesi iktidarı elde tutan sosyalist Ortodoksların Arnavutluk'un güneyinden Tiran'a nüfus transferini kolaylaştırmış. Bu, birbirini çeviren bir döngü olarak siyasi gücün

artması anlamına da geliyor.

Tiran'daki en karikatürize şey Amerikan Başkanı Bush'un ziyareti sebebiyle yapılan hazırlıklar sırasında Enver Hoxha'nın piramidinin tepesine "Hoş geldin Başkan Bush" (Welcome President Bush) yazılmış olmasıydı. Arnavutluk'u 40 yıl boyunca Amerika'ya karşı ayakta tutan Enver'in piramidine bunun yazılmış olması, Arnavut halkının Bush'u çılgınlar gibi karşılaması ve tüm anket sonuçlarının Arnavutları Amerika'yı en çok seven halk olarak göstermesi Amerikan elçiliğinin kale duvarları gibi üç sıra duvarla çevrili bir bahçe içinde yer aldığı gerçeğini değiştirmiyor. Küba'nın boşalttığı o sade eski elçilik binasına ve Amerika'nın şimdi kullandığı bu muhkem rezidansa bakınca [Türkiye'nin eski Arnavutluk Büyükelçisi Bilal Şimşir'in anılarını](#) hatırlıyorum. O, Türkiye'nin yabancı ülkelerdeki misyonlarına yönelik saldırıların yoğun olduğu 1980'li yıllarda, Tiran'da mevcut tek şeyin güvenlik olduğunu ve bu sebeple kendisine tahsis edilen zırhlı makam aracını Yunanistan'daki elçiliğimizin kullanması için iade ettiğini yazıyordu. Amerika sevginin merkezinde bile kendisini güvende hissedemiyor! Belki de bunun sebebinin askeri operasyon yaptığı Sırbistan'ın istihbarat unsurları veya gönüllüler yoluyla misilleme yapma niyetinden çok, Arnavutluk'un CIA'in gizli sorgu merkezlerine ev sahipliği yapmasında, Arap Müslümanlara karşı yapılan ve bir kısmı ölümlerle biten CIA operasyonlarında, 11 Eylül'den sonra çekilen desteğe rağmen halen de güçlü bir Selefi akımın mevcudiyetinde aramak lazım. Güvenlikten bahsettiğimize göre belirtmekte fayda var: Tiran'da güvenliğin tam anlamıyla kaybolduğu dönem 1996 sonu ile 1998 arası. Bu dönemde banker skandalları ile çalkalanan ülke isyancı güneyli çetelerin, sokak çetelerinin ve mafyanın eline geçmiş. Bu dönemde Tiran'da 2 bine yakın, ülke genelinde ise 3 binin üzerinde kişinin öldürüldüğü söyleniyor.

Tiran sokakları... Açık –kimi zaman çıplaklık diyebileceğimiz ölçüde- giyimin yaygın olduğu bir ortam sunuyor size Tiran sokakları. Burada, hassaten bayanlar İtalyan modasını takip ediyor, diyorlar. Sokaklar Arnavut halkının geçirdiği [dönüşümün göstergesi](#). 1944'te Almanlar tarafından hazırlanan bir [filmde](#) Arnavut halkı geleneksel kıyafetleri içinde, erkekler yelekleri, başlarına taktıkları Arnavut külahları ile görünürken, kadınlar çarşaf ve peçeler, uzun kıyafetler ile görülüyordu. [Yine komünistlerin Tiran'ı tanıttıkları propaganda filmlerinde](#) kadınların çarşaftan, kapalı giyimden modern hayatın ölçüsü telakki ettikleri açık giyime, batılı kıyafetlere nasıl geçirildiği anlatılıyordu. Ancak, şunu bilmekte fayda var. Enver döneminde teşhircilik anlamına gelecek açıklıkta kıyafetlere de izin verilmiyormuş. Bugün Arnavutluk halkının her türlü kayıttan kopmuş olduğunu görüyoruz.

Arnavutluk Müslüman Forumu başkanı Fisnik Kruja ile Tiran'da görüşüyoruz. O, Arnavutluk Müslümanlarının Arnavut halkının yaygın sorunlarından ayrı olarak yoğun bir kimlik bunalımı yaşadığını anlatıyor. Komünist dönemde bir halkın toplumsal hafızasının nasıl silindiğinden, 1991 yılına gelindiğinde modern dünya ile yüzleşen Arnavut halkının yaşadığı şaşkınlıktan bahsediyor. Müslüman Arnavut kimliğinin sadece erozyona uğramış olmadığını hemen hemen yok edilmiş halde olduğunu belirtiyor. Müslüman olmanın bir alt etnik kimlik gibi algılandığını, bunun doğrudan din ile değil insanların atalarının iki dönem önceki – Osmanlı dönemi- siyasi ve içtimai konumu ile ilişkilendirildiğini söylüyor. Halkın genelinin direnç noktalarının bir çoğunu kaybetmiş halde olduğunu vurguluyor. Birlikte Ethem Bey Camiinin yanındaki bir çay bahçesine gidiyoruz. Öğlen vakti ve bahçede alkol kullanılmayan tek masa bizimki. Forumun başka üyeleri ile konuşurken Müslümanların bu durumdan kurtulmaları için giderilmesi gereken en acil ihtiyacın ne olduğunu soruyorum.

Müslüman Arnavutların kendilerini ifade edecek, kendi seslerini duyuracak televizyon, radyo ve gazetelerinin olmadığını, yurtdışında eğitim görmüş, İslami ilimler ve entelektüel seviye açısından belirli bir noktaya gelmiş bir çok kişinin dağılmış halde olduğunu belirterek en acil ihtiyacın Tiran'da bir merkez kurulması ve televizyonu, radyosu, günlük gazetesi olacak bu merkezden Müslüman Arnavutların sesinin özgürce duyurulması olduğunu söylüyorlar. “Arnavutluk'ta basın yayın sektörü genel olarak kar getiren bir alan değildir. Bir çok televizyon ve medya organının ardında ya Soros gibi uluslararası aktörler ya da suç örgütleri vardır.” diyorlar. Okullaşma ve imamların durumu, diye ekliyorlar sonra.

Olsi Jazexhi ve diğerleri Müslüman Arnavut kimliğinin yeniden inşasında 3 kuşaktır Arnavut insanına öğretilen tarih anlatısı ile mücadele edilmesi gerektiğini vurguluyorlar. Bugün Arnavutluk'taki okullarda müfredat Osmanlıyı ve Türkleri barbar Asyalılar olarak resmeden anlatımlarla dolu, diyorlar. Komünist ve Ortodoks tarihçilerin Arnavut halkına resmettiği Osmanlı, Avrupa'daki medeniyeti yağmalamak isteyen, barbar, yobaz, bedevi insanlar topluluğundan oluşuyor. Katolik Arnavutların 15.yüzyıldaki önderlerinden İskender Bey ise Avrupa medeniyetini bu barbarlara karşı savunan, Arnavutluk dağlarında Osmanlı'yı oyalayarak Avrupa'ya zaman kazandıran ve böylelikle Avrupalı bir kahraman olmayı hak eden bir halk kahramanı olarak tanıtılıyor. Orada satın aldığım, yabancılara Arnavutça öğretimi ile ilgili bir kitapta bu anlattıklarının hepsini buluyorum. Elbette ki, bu sonradan icat edilmiş bir efsane. O dönemin - 15.yüzyılın- kayıtlarında adı ciddi bir şekilde geçmeyen İskender Bey'in (George Kastrioti) gerçekte Osmanlı İmparatorluğunun askeri yürüyüş yolu üzerinde olmadığını, Osmanlı'nın geçit vermez Arnavutluk dağları yerine ovalardan ilerleyerek Avrupa'ya

yöneldiğini örnekler vererek anlatıyorlar. Tüm bunların önemi şuradan kaynaklanıyor: Müslüman Arnavut kimliğine yönelik Hıristiyan saldırganlığı öyle bir noktaya gelmiş halde ki, eski cumhurbaşkanları Alfred Moisiu 2005 yılının Kasım ayında Londra’da, Oxford Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada Arnavutların Osmanlı askerleri tarafından zorla Müslümanlaştırıldığını, aslında Arnavutların Hıristiyan olduklarını, her Arnavut’ta bin beş yüzyıllık bir Hıristiyan kimlik bulunduğunu deklare ediyor. Arnavutluk Müslüman Forumu Arnavutların kılıç zoruyla Müslüman olmuş bir halk olmadığını, Kur’an’ın ve diğer kaynakların İslam’ı seçmek için yeterli olduğunu bildiren bir basın açıklaması yaparak cumhurbaşkanını Müslüman Arnavut halkından özür dilemeye davet ediyor.

Arnavutluk Müslüman Forumu Arnavut halkının tarih bilincini rayına oturtma konusunda bir katkı sağlamak için bu yönde kitapların basımını da sağlamış. Kitapların seçiminde yüzünü Avrupa’ya döndüğünü söyleyen Arnavut entelektüellerin de hayır diyemeyeceği, alanında yetkin kaynaklar öncelenmiş. Stanford Shaw’ın iki ciltlik “Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye Tarihi” kitabının basımı sağlanmış, sözgelimi. Yine Karen Armstrong’un “Muhammed” isimli, peygamber efendimizin hayatını anlatan kitabı basılmış. Filistin tarihi ile ilgili bir kitap ile İşkodra müdafaası ve Hasan Rıza Paşa’yı konu alan bir kitap da Arnavutça’ya kazandırılmış. Bu gayretlerin sonuçsuz kalmaması için belirli bir program çerçevesinde devam edilmesi ve yaygınlaştırılması gerektiğini söylüyorlar.

Yönümüzü Arnavutluk’un kuzeyine çeviriyoruz. Osmanlı’nın muhkem noktalarından birine, İşkodra’ya gidiyoruz. Yol boyu tepelere dikilmiş haçlar, rastlanan kiliseler. Ülkenin güneyinde yaşayan Hıristiyanlar kahir ekseriyetle Ortodoks iken kuzeyinde yaşayanlar

Katolik. Katolik köylerinin yakınından geçerken kimi zaman beyaz başörtülerini tavşan kulağı bağlamış, saçlarının bir kısmı açıkta bayanlar görüyoruz. Katolik bayanlar, diyorlar. İşkodra ile Karadağ arasında yer alan karışık köylerden birinde Katolik ve Müslüman bayanları yan yana, benzer kıyafetlerle görüyoruz. Burada Müslüman bayanlar da beyaz başörtülerini kullanıyorlar ama Katoliklerden farklı olarak onlarınki daha uzun ve göğse kadar iniyor. Anadolu’yu andırıyor onların görünümü. Bu yan yana duruş sizi yanıltmasın. İşkodra’da Müslümanlar Türklere ve Osmanlı’ya ne kadar muhabbet duyuyor ise Katolikler bir o kadar soğuklar. Kimi zaman bu nefret ile ifade ediliyor, diyorlar.

İşkodra son iki yıl içinde iki olay sebebiyle dünya medyasının gündemine geldi. Bunlardan birincisi İşkodra Kalesi’nin içinde yer alan Sultan Fatih Camii’nin kiliseye çevrilme girişimine İşkodra müftüsü ve Arnavutluk Müslüman Forumu’nun karşı çıkmasıydı. Amerikan elçiliği bu projeye destek vermiş ancak, kentte oluşan gerginlik sebebiyle proje durdurulmuştu. Tiran’daki Kültürel Eserler Enstitüsü bu caminin orijinal halinin St. Stefan Sırp Kilisesi olduğunu öne sürerek caminin orijinal haline döndürülmesi için bir restorasyon projesi hazırlamıştı. İkinci olay ise [Rahibe Terasa heykelinin şehrin girişine yerleştirilmek istenmesiydi](#) ki, yine müftülük ve AMF kentin sadece Katolikler tarafından değil aynı zamanda Müslümanlar tarafından da iskan edilmiş olduğunu ve Terasa heykelinin kilisenin yakınına yerleştirilmesinin daha uygun olacağını belirterek bu projeye karşı çıkmışlardı. Vatikan’ın özel ilgi alanında olan İşkodra Osmanlı geçmişini muhafaza edebilen nadir yerlerden olması sebebiyle Müslümanlar açısından da önem arz ediyor.

İşkodra camileri diğer kentlerdekilere göre daha büyük diyebiliriz. En son açılan Parruca Camii yoğun bir katılıma şahitlik

etmiş. Öğlen namazını kılmak istediğimiz bu cami bize, “Nasıl yani ?!” duygusu yaşıyor. Zira, bu koca caminin bir tuvaleti ve abdesthanesi veya şadırvanı yok. Evet, büyükçe bir cami var ve abdest almak için bir yer yok. Doğal olarak soruyorsunuz: Nasıl yani? Belediye izin vermedi, diyorlar. Tuvalet ve şadırvan yapımına izin vermemiş belediye. Tiran’daki gariplik burada da var. Şehrin belediye başkanı Katolik. Seçimlere katılım çok düşük orandaymış. Rivayet o ki, halk her iki partiyi de hırsızlar olarak görüyormuş.

İşkodra

İşkodra’da ülkenin Müslümanlara ait tek siyasi gazetesi [Besimtari](#)’yi (Mümin, anlamına geliyor) çıkaran Selim Gokaj’ı ziyaret ediyoruz. Niçin bir siyasi gazete, diye soruyorum. Katolik ve Ortodoksların ve hatta yeni yeni oluşan Protestanların siyaset ile dini birlikte yürütmesine kimsenin bir şey dememesine rağmen Müslümanların ülkenin kaderine ilişkin söyleyecek bir şeyleri olmasını garipseyenleri anlayamıyorum, diyor. Arnavutluk’ta Demokratik Hıristiyan Parti (Partia Demokratiane e Shqipërisë) doğrudan din temelli siyaset yaparken ülkenin %70’ini oluşturan Müslümanların politikadan yalıtılma çabalarını doğru bulmadığını, Müslüman kökenli insanların da bu ülkenin vatandaşı olduğunu ve bu ülkeyi en az diğerleri kadar sevdiğini, bu ülkenin yararını en az diğerleri kadar düşündüklerini ve Müslüman olmaları sebebiyle hiç kimseye karşı bir eziklik hissetmeyeceklerini söylüyor. Müslümanların bu kimlik ile ülkenin

geleceğinde var olacaklarına inandığını belirtiyor. Gazetenin basılan ilk üç sayısını inceliyorum. İlk sayıda Sultan Fatih Camii manşete çekilmiş ve Kiliseye çevirme çalışmaları eleştirilmiş. İkinci sayıda Arnavutluk Telekom’un Türk şirketine satışı desteklenmiş ve Türk bayrağına yer verilmiş. Üçüncü sayının manşetinde ise “İslam dini terörist organizasyon değildir” başlığı atılmış. Türkiye Arnavutluk ile gereğince ilgilenmiyor ama Türkiye bizim gözbebeğimiz, diyor.

Osmanlı kenti İşkodra’da halkın yaygın olarak bisiklet kullandığını söylemeliyim. Genç, yaşlı, bay, bayan, açık giyimli veya tesettürlü bir çok insan pedal çeviriyor İşkodra caddelerinde. İki nehrin beslediği bir göle sahip bu şehir bölgenin Slav ahalisinin yüzyıllardır elde etmek istediği bir yer, diyorlar. Neden, sorumu “Biz cennet gibi bir yerdeyiz onlar dağlarda. Elbette gelip almak isterler” diye cevaplıyorlar.

Çok istememize rağmen geçen yılki ziyaretimizde tanıştığımız Kavaja müftüsünü görmeye gidemiyoruz. Zira, Balkan turumuzun Arnavutluk ayağı için ayırdığımız süre bitiyor. İşkodra’dan geri dönüp yol üzerinde sahte bir Bektaşî tekkesine rastladığımız Enver Hoxha’nın fakir Debre’sinden (Diber) Makedonya’nın Debre’sine geçiyoruz.

Arnavutluk bizim için coğrafi keşifler çağının başındaki bir yer gibi. Böyleyken, gezimizin Makedonya ve Kosova kısmı bize şunu gösteriyor: Fakir, çaresiz, karışık (bizim için anlaşılmaz) da olsa bölge Arnavutlarının gözü Tiran’a dönüyor çok zaman. Yaklaşık 100 yıldan bu yana siyasi tanınma sağlamayı başarmış bir devletin başkenti Tiran’a...

Atina Camii

www.muslimanarnavutluk.com

"Müslüman Arnavutluk'un Haftalık Bülteni Muştı" hiçbir ticari gaye gütmmez ve sadece elektronik ortamda yayımlanır. Yayımlanan yazıların müellifleri tarafından saklı tutulan hakları dikkate alınmak kaydıyla yazı ve sair materyal iktibas edilebilir.